

Bijlage 2 - Tijd en zijn

Bewerking uit mijn boek 'Zelfhandhaving'.

Een systeem kent twee kanten: een structuurkant en proceskant. De proceskant wordt in mijn opvatting het best voorgesteld met het dialectiekmodel. Dit model vraagt om een niet-westerse manier van denken en kan daarom onbegrijpelijk overkomen. De westerse manier van denken is gebaseerd op het beschrijven in termen van structuren. De manier van denken in dialectieken treffen we expliciet aan in de oude Chinese geschriften (Taoïsme).

Als ik het *dialectiekmodel* in structuurtermen beschrijf, dan gaat het om twee polen, waarbij de ene pool niet zonder de andere kan. 'Iets' is, omdat er iets anders is dat 'niet-iets' is: een letter op papier kan alleen bestaan omdat er ook iets is dat niet-letter is (het zwart kan niet zonder het wit). De *these* is een stelling (het zwart).

De *antithese* (het wit) duid ik aan met '*niet-*'. Zo is niet-doen totaal iets anders dan niets doen. Niet-zijn is iets anders dan niets zijn. Jij bent. *Tegelijkertijd* ben je ook niet-zijn, want dialectisch gezien kan *zijn* niet zonder *niet-zijn*.

'*NU*' is zijn. *Het-NU* kan er alleen zijn omdat het er *is*, het 'zijn' bestaat alleen Nu. Is er geen verschil tussen 'NU' en 'zijn'? Jawel. 'Zijn' is een structuur-term, 'NU' is een proces-term. 'Zijn' en 'NU' zijn de twee kanten van dezelfde medaille. Ze kunnen niet zonder elkaar, zoals ook structuur niet zonder proces kan.

Bestaat de *werkelijkheid* alleen Nu? Dit is een vraag die ik in mijn boek 'Bestaan begrijpen' ook stelde. Ik kwam tot de conclusie dat de werkelijkheid niet alleen nu bestaat. De werkelijkheid bestaat ook uit *Verleden* en *Toekomst*. Uit het dialectiekmodel volgt dat de tegenpool van *Het-NU* het *Niet-NU* is.

- Het-NU kan niet bestaan zonder zijn tegenpool: het Niet-NU.

Het-NU en het Niet-NU bestaan tegelijkertijd, op hetzelfde moment.

- Het-NU komt voort uit Het-Verleden.

Jij leest nu, wat ik een tijdje geleden geschreven heb. Op het moment dat ik het schreef was ik in 'Het-NU (van toen)' bezig. Nu jij dit leest ben je ook in Het-NU bezig. Dat is een ander NU. Jij bent bezig in Jouw-NU (nu) en ik was het in Mijn-NU (toen). Jij en ik nemen nu op ditzelfde moment aan hetzelfde-NU deel én we zijn bezig in onze-NU's. Ik schreef deze tekst niet in Het-NU van nu maar in Het-Verleden (van toen). Ik schreef het in het Niet-NU.

Het-NU is een moment in het tijdsverloop van de *evolutie* van Het-Grote-Geheel. Het-NU kun je niet kennen, je kent alleen Jouw-NU. Je kunt Het-NU hoogstens veronderstellen. Ik ken niet Jouw-NU. Hoogstens kan ik me er een beeld van vormen; hoogstens kunnen we veronderstellen dat we op een bepaald moment hetzelfde zien als we allebei naar hetzelfde kijken.

Vaak heb ik me afgevraagd waarom een enkele seconde zo veel verschil uitmaakt. Wat zou er gebeuren als ik niet gewacht had voordat ik de weg overstak? Waar is het 'zojuist' van enkele ogenblikken geleden gebleven? Het maakt kennelijk wat uit wat ik doe, en soms ook wanneer ik het doe.

Tijd is een vreemd fenomeen. Het is een onomkeerbaar proces. Gedane zaken nemen geen keer. Ik kan wel weer terug de straat overlopen en op dezelfde plek gaan staan, maar dan is de auto al lang weg. Ik kan de 'film' niet terugdraaien en opnieuw beslissen of ik zal wachten of toch zal oversteken. De volgende beslissing is een andere beslissing, met andere effecten en met andere verantwoordelijkheden. Tijd is een vreemd fenomeen. Je kunt tijd meten, vinden natuurkundigen. Maar wat meet je dan? Ik moet het antwoord schuldig blijven. De natuurkundigen weten het overigens ook niet. Ik ga ervan uit dat het niet mogelijk en niet nodig is om alles te begrijpen.

Belangrijk is, dat we *modellen* gebruiken die ons helpen om zo goed mogelijk ons bestaan vorm te geven. Als ik 'tijd' in model breng, dan

bedoel ik met het begrip 'tijd': 'het verloop' (tussen twee momenten). Dit wil zeggen: er verandert iets.

Ik ga uit van wat ik *beleef*, in Mijn-NU. Het-NU bestaat bij de gratie van het Niet-NU. Dat Niet-NU is: *Het-Verleden* en *De-Toekomst*.

- Het-NU volgt op Het-Verleden.
- De-Toekomst volgt op Het-NU.

In dit onomkeerbare proces spelen *entropie* en *emergentie* een essentiële rol. Entropie en emergentie zijn tegengestelde *proceskrachten* die veranderingen veroorzaken. Je kunt ook *entropie* en *zelfhandhaving* als tegenpolen zien. Samen vormen ze een dialectische tegenstelling, zoals Het-NU en het Niet-NU zich ook dialectisch verhouden.

- Het ontbreken van een ordening = wanorde = chaos.

Je kunt de wanorde een maat geven: entropie.

- Maximale entropie = evenwicht = chaos.
- Positieve entropie is verandering richting chaos.

Een entropisch proces verloopt in de richting van vergaan en dood.

- Negatieve entropie = toename of handhaving van ordening.

Emergentie en positieve entropie zijn tegenkrachten. De polariteit [entropie↔emergentie] zorgt voor voortbestaan en voortdurende verandering en ontwikkeling (evolutie).

- Emergentie wil zeggen: er ontstaat iets.
- Bij emergentie gaat het om negatieve entropie.
- Emergeren betekent: toename of handhaving van ordening; toename of handhaving van *informatie*.
- Het ontstaan van een emergentie is onvoorspelbaar.

Een kenmerk van emergentie is, dat ze pas herkend wordt nadat het zich heeft voltrokken. Emergentie ontstaat ‘spontaan’, ongepland: er wordt een mogelijkheid verwerkelijkt die niet voorzien was. Een emergentie belichaamt (manifesteert) zich in Het-NU.

- Het-NU is een *moment* in een proces.

Het-NU is: dat wat je denkt dat er gebeurt met jezelf en om je heen.

- Een meta-emergentie (een dimensie van het evolutieproces) is een macrotoestand (alle mensen, en de rest van wat bestaat, nemen aan dit proces deel).

Jouw-NU is: dat wat er gebeurt, als je om je heen kijkt, het is een microtoestand.

Jouw-NU maakt deel uit van Het-NU. Jouw-NU is wat jij op dit moment ziet, meemaakt... Alles wat je ziet, hoort, voelt of op een andere manier waarneemt, behoort tot Het-NU, maar je neemt het waar vanuit jouw microperspectief.

- Wat jij in Jouw-NU meemaakte wordt vastgelegd in je *geheugen*.

Het woord ‘bestaan’ gebruik ik om ‘de werkelijkheid’ aan te duiden. ‘Bestaan’ is alles wat kenbaar én onkenbaar is. Niet alles is kenbaar. Eigenlijk zijn we nergens zeker van. Zelfs niet van wat we zien.

Je moet wel het onderscheid inzien tussen ‘Het-Bestaan’, ‘OnsBestaan’ en ‘Jouw-Bestaan’. Vandaar ook dat ik het onderscheid maak tussen Het-NU, Ons-NU en Jouw-NU.

Dat ‘Het Bestaan’ niet ophoudt als jij dood gaat, mag duidelijk zijn. “De wereld draait door”. Dat het spel Voor-Jou is afgelopen wil niet zeggen dat het spel niet meer bestaat en ook voor anderen ophoudt. Het-Grote-Geheel blijft doorgaan, al is er dan van jouw-leven geen sprake meer. Jij bent zoals je was en zult zijn in het niet-Zijn (zie mijn boek ‘Zelfhandhaving’).

Jouw-Voortbestaan is onder andere afhankelijk van de vraag wat je onder jouw 'Ik' verstaat. Je kunt inzien dat er nog 'een leven' na de dood is, als je het principe van de dialectiek aanvaardt.

- Op zich is dialectiek zoals ik dat in structurele zin zie, een heel moeilijk begrip. Het zegt, dat iets is wat het niet is. Of eigenlijk: dat het ook is wat het niet is.

Dialectiek wordt al makkelijker begrijpbaar als ik zeg dat jij structureel niet kunt bestaan zonder dat je een omgeving hebt. Of beter gezegd: je lichaam kan niet bestaan zonder dat het een omgeving heeft. Die omgeving is 'niet-lichaam'. Lichaam en niet-lichaam vormen samen de werkelijkheid-van-Jouw-Nu. Niet-lichaam is alles rondom je lichaam. Lichaam en niet-lichaam kun jij je voorstellen als de twee polen van een polariteit. Als een van beide ontbreekt, zou er niets bestaan.

Een lichaam geeft zijn omgeving vorm...

Dertig spaken steken samen in één naaf, maar het wiel functioneert dankzij het naafgat. Klei wordt gebakken om een pot te maken, maar de functie van de pot zit in zijn lege capaciteit. We maken een huis met openingen voor deuren en ramen, en door die lege plekken wordt het huis bruikbaar. Voorwaar: het gebruik maken van wat er is wordt pas mogelijk dankzij dat wat er niet is.

(Lao Zi, vertaling Kristofer Schipper)

Iets is wat het niet is...

Een manier om het bestaan te begrijpen, is te denken dat alles is opgebouwd uit polariteiten. Een huis kan niet bestaan zonder alles wat niet-huis is. Een stoel kan niet bestaan zonder alles wat niet-stoel is. Denk alles eromheen maar eens weg... Zo kan Het-NU ook alleen bestaan doordat er een Niet-NU is. Dat Niet-NU is Het-Verleden en De-Toekomst.

Het verschil tussen Het-NU en Het-Verleden/Toekomst is:

- Het-NU is tijdgebonden en Het-Verleden/De-Toekomst is tijdloos (niet-tijd).

Het bestaan is, naast een structuur, ook een onomkeerbaar *proces* dat verloopt-in-de-tijd. Zoals dat bij elk proces het geval is, heeft het een begin. Het bestaan begon bij het-oerbegin. Op dat moment begon de tijd te lopen. Er was, vanaf dat moment, niet alleen '*tijd*', maar ook '*structuur*' (ruimte, vorm). Er was 'informatie'. Zowel tijd als structuur begonnen vanaf nul. De ruimte begon vanuit het niets en explodeerde in wat ik Het-Grote-Geheel noem (kosmos, universum, heelal). Wij zijn daar een onderdeelje van en maken een klein gedeelte van het verloop-in-de-tijd mee. Het kleinste deeltje is Het-NU.

De hoeveelheid massa en energie blijft vanaf het-oerbegin gelijk, maar de ordening in structuur neemt steeds toe (negatieve entropie). Door die toenemende ordening neemt de hoeveelheid *informatie* toe.

Als een kritisch punt bereikt wordt, ontstaat er iets nieuws dat ik 'een emergentie' genoemd heb. De 'meta-emergenties' vormen de basis voor de niveaus van mijn evolutiemodel. Als de evolutionaire ontwikkeling een bepaalde groei bereikt heeft, barst het-niveau-van-ordening als het ware uit elkaar en ontstaat een nieuw begin, zoals het kuiken dat uit het ei kruipt of de knop van een bloem die open barst. Dat de werkelijkheid uitgroeide tot de vele ruimtelijke vormen die we nu kennen, is alleen te begrijpen vanuit het begrip 'emergentie': uit 'iets' ontstaat iets nieuws. Zo nieuw, dat het tevoren niet voorspelbaar was wat het zou worden. Op het moment dat de materie ontstond kon niemand bedenken dat daaruit levende wezens konden ontstaan. (Er was uiteraard niemand die dat kon bedenken, maar stel...) Op het moment dat er levende wezens ontstonden kon niemand bedenken dat er nog eens een wezen zou ontstaan dat verantwoordelijk kon zijn voor zijn eigen gedrag (de mens).

Op deze manier ontstonden de meta-emergenties die ik in mijn evolutiemodel 'evolutieniveaus' (dimensies) noem.

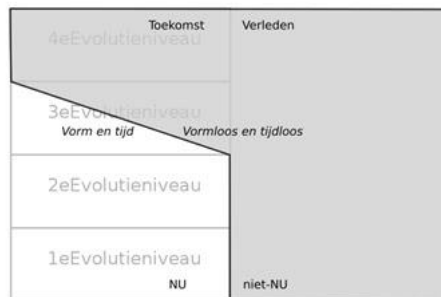
Het Niet-NU onderscheidt zich van Het-NU, doordat het Niet-NU geen vorm en tijd kent (Het-NU, dit moment in het verloop van de

tijd, is overigens zo kort dat het geen vorm en tijd heeft). Het Niet-NU bestaat alleen uit informatie.

- Het-NU belichaamt zich (wordt *manifest*, manifesteert zich) in Het-Nu in vorm en tijd.
- Het Niet-NU is vormloos en tijdloos.

Verleden en Toekomst maken samen met Het-NU ‘de werkelijkheid’ uit. Die werkelijkheid bestaat dus uit vorm en tijd, maar is óók vormloos en tijdloos. Dit kán, dialectisch gezien. De twee polen vorm/tijd en niet-vorm/niet-tijd gaan op in de synthese-van-Het-Bestaan. Het is in het derde bestaansniveau (evolutieniveau) dat vormen tot volle ontplooiing komen, want dit is het niveau dat staat voor de unieke (individuele) eigenschappen (zie verder mijn boek ‘Zelfhandhaving’).

Het dialectiekmodel is ‘ambivalent’ het zegt: de stellingen ‘ $A = A$ ’ en ‘ $A \neq A$ ’ zijn tegelijkertijd waar. Dit is ook zo als we Het-Grote-Geheel in oenschouw nemen. Dit totaal-proces is structureel en procesmatig zowel de synthese tussen NU en Niet-NU én tussen Verleden en Toekomst.

In deze afbeelding is het voorgaande samengevat. Jij hebt een vorm en je hebt besef-van-tijd (de evolutieniveaus in de linkerhelft van de tekening). Je hebt ook een vormloze en tijdloze kant: dat is Jouw-Verleden en Jouw-Toekomst (het grijze deel). Je staat met je ene been in Het-NU en met je andere been in het Niet-NU. Dat is de ambivalentie waarover ik sprak.

Het-NU is een moment, de rest is Verleden en Toekomst. Dit moment duurt zó kort, dat op het moment dat het er is, het ook alweer verledentijd is. Op dat ene ogenblik dat Het-NU er is, is het ook Niet-NU. De tijdsduur van een moment is nul.

- De tijd is in Het-NU afwezig.

Maar als er geen tijdsverloop is, is er ook geen vorm. Dan bestaat er niets. Dit is in strijd met hoe wij Ons-NU beleven...

Maken we onszelf iets wijs? Als dat zo is, dan is er in elk geval *iets* dat zichzelf iets wijs maakt. Dat 'iets' heb ik '*het IK(-en-zijn-Bewustzijn)*' genoemd. Dit wordt gesymboliseerd door het derde evolutieniveau (het eerste is de fysieke wereld, het tweede de meta-emergentie 'leven'). Dit IK beleeft zichzelf in een-Nu. Dit IK kan over zichzelf nadenken. In dat denken plaatsen we, wat we beleven, op een tijdschaal. Ook daarover kunnen we nadenken.

Jij bent de meta-emergentie van je lichamelijke-en-levende-zijn. Die meta-emergentie noem ik 'IK'. Dit IK is onze binnenwereld. Wat we van onze binnenwereld beseffen wordt beperkt door wat onze hersenen toelaten. Door die gebondenheid aan ons lichaam heeft je binnenwereld – hoewel zelf behorend tot het Niet-NU – toegang tot Jouw-NU.